

x

تیری ایگلتون

مترجم — سیف‌الله سلیمانی

کارکرد نقد

o

TERRY EAGLETON

نقد مدرن اروپا مولود پیکار علیه حکومت خودکامه است. در چهارچوب این رژیم سرکوبگر، در صدهای هفده و هجده، طبقه بورژوازی اروپا به زحمت برای خود فضای گفتمان متفاوتی را به دست می آورد، فضایی از نوع داوری عقلانی و نقد روشنگرانه به جای احکام ظالمانه سیاستی مستبدانه. این "گستره همگانی" بورژوازی، چنان که هابرماس نام می نهد، که بین حکومت و جامعه مدنی معلق است، متشکل از قلمرویی از نهادهای مدنی است - باشگاه‌ها، جراید، کافه‌ها، گاه‌نامه‌ها - که در آن‌ها عامه‌ی افراد برای تبادل آزادانه و برابر آرای مستدل گرد هم می آیند، و بنابراین خود را به هیئتی نسبتاً منسجم که مباحثش ممکن است شکل یک نیروی سیاسی قدرتمند را بگیرد پیوند می دهد. رأی همگانی آداب دانانه و دانشورانه خود را در مصاف دیکته‌های دستگاه استبداد قرار می دهد؛ در قالب این فضای نیمه‌شفاف گستره همگانی گویی دیگر قدرت اجتماعی، امتیاز و سنتی که به افراد حق اظهار نظر و داوری می دهد جایی ندارند، بلکه به‌میزانی که افراد در یک اتفاق نظر در باب استدلالی جهانشمول سهیم می شوند به‌عنوان سوژه‌های گفتمان‌ورز^۱ هویت می یابند. هنجارهای چنین استدلالی، هر چند به شیوه خود مطلق هستند، به وقاحت

اشرافی‌منشی پشت می‌کند؛ این احکام، چنان که درآیند^۱ اظهار می‌کند، بر پایه عقل سلیم، و استدلال محکم، و نه قدرت استوار است.

پیتر هوهندال می‌نویسد "در عصر روشنگری، مفهوم نقد نمی‌تواند از نهاد گستره همگانی جدا شود. هرگونه داوری به گونه‌ای طراحی شده تا در راستای یک [جمع] همگان باشد؛ ارتباط با خواننده بخش لاینفکی از این منظومه است. ملاحظه انتقادی از طریق ارتباط خود با جامعه‌ی خواننده خصیصه فردی خود را از کف می‌دهد. نقد، خود را بر بحث باز می‌گذارد، سعی در متقاعد کردن می‌کند، تعارضات را به دعوت فرامی‌خواند. بخشی از تبادل آرای همگانی می‌شود. از نگاه تاریخ، مفهوم مدرن نقد ادبی ارتباط تنگاتنگی با برآمدن گستره همگانی لیبرال و بورژوازی اوایل سده هجدهم دارد. ادبیات به‌عنوان ابزاری جهت تحصیل عزت‌نفس و تبیین خواست‌های بشر در برابر حکومت مطلقه و جامعه سلسله‌مراتبی در خدمت نهضت‌رهای بخش طبقه متوسط قرار گرفت. مباحث ادبی، که سابق بر این به عنوان شکلی از مشروعیت‌بخشی به جامعه دربار در محافل هنری نظام اشرافی‌گری خدمت می‌کرد، عرصه‌ای شد که زمینه بحث سیاسی در طبقات متوسطه را هموار کرد." این رویه، هوهندال ادامه می‌دهد، نخست در انگلستان روی داد؛ اما، با عنایت به خصوصیت فردی مردمان انگلیس، باید خاطر نشان کرد که گستره همگانی بورژوازی بیشتر به دنبال موج مطلق‌گرایی سیاسی تحکم‌پیدا کرد تا در مقام مقاومتی در برابر آن از داخل. در عمل گستره همگانی بورژوازی انگلستان در اوایل سده هجدهم، که نشریات تاتلر^۲ اثر ستیل و اسپکتاتور^۳ اثر ادیسون نهادهای مرکزی آن هستند، با اصلاحات اخلاقی و سُخره‌طنزآمیز طبقه

اشراف بی‌بندوبار و از دیدگاه اجتماعی منحط جان می‌گیرد؛ اما نیرو محرکه اصلی آن تثبیت طبقاتی، تدوین هنجارها و تنظیم کنش‌هایی است که از مجرای آنها بورژوازی انگلستان ممکن است به یک ائتلاف تاریخی با سران جامعه دست‌یازد. هنگامی که مکالی^۱ اظهار می‌کند که ژوزف ادیسون "می‌دانست چگونه از سُخره بی‌آنکه از آن سوءاستفاده کند بهره گیرد"، در واقع امر منظورش این است که ادیسون می‌دانست چگونه طبقه حاکمه سنتی را مورد شماتت قرار دهد حال آنکه دوستی خود را با آن حفظ کند، و از بدزبانی‌های تفرقه‌افکنانه در خصوص کسانی چون پوپ^۲ و یا سوئیفت^۳ امتناع کند. یورگن هابرماس اشاره می‌کند که این گستره همگانی پیشتر از هر جای دیگری در انگلستان تکوین پیدا می‌کند چرا که متمولین زمین‌دار و اشراف‌زادگان انگلیسی نیز، که به فراخور سنت خویش به مسائل با رنگ و بوی فرهنگی اشتغال خاطر داشتند، در منافع اقتصادی خود با طبقه تجار سهیم بودند، برخلاف، به عنوان مثال، هم‌تایان فرانسوی خود. بنابر آنچه گذشت، قرابت دغدغه‌های فرهنگی، سیاسی، و اقتصادی در انگلستان بیش از سایر جاها مبرهن است. امتیاز گستره همگانی انگلستان خصیصه توافقی آن است: تاتلر و اسپکتاتور در خلق یک بلوک حاکمه نوین در جامعه انگلستان، که طبقه تجار را فرهیخته کرد و اشراف‌زادگان و لُخرج را سامان داد، عاملی تسهیل‌کننده هستند. صفحات این روزنامه یا سه‌بار در هفته‌نامه، با صدها مقلد کم‌اهمیت‌تر خود، شاهدی بر تولد یک تشکّل گفتمانی در انگلستان بعد از اعاده سلطنت می‌باشد- ارتباط تنگاتنگ ارزش‌های طبقاتی که "الواترین کیفیات زهدآمیزی و بی‌قیدی را در خود جمع می‌کرد" (ای. جی. بلجم^۴)

1. Macaulay
2. Pope
3. Swift
4. A.J. Beljame

1. Dryden
2. Tatler
3. Spectator